

Nyhetsbrev XVI Om släktforskningen som blev en bok

Vilket datum och år beordrades svenska krigsfångar att paradera för prinsen av Ponte Corvo? (det framgår i nyhetsbrevet)?

Först och rätt inkommet e-post svar får boken ”*Livgrenadjären i krig fångenskap och fred*”.

November månads nyhetsbrev handlar om vad släktforskning kan leda till och som i mitt fall blev boken: ”*Livgrenadjären i krig fångenskap och fred*”. Den handlar om min förfader (farfarsfarsfars far) och hans äventyr i ett av vårt lands senaste krig. Boken säljs under december månad för 150 kr. + frakt (ord. pris 295:-). Beställ på <http://www.goestanorden.se/bestall.html>, skriv ”*Vänskapspris*”.

Till att börja med kanske det kan vara av intresse att veta lite mer om denne soldat och hans bakgrund. Livgrenadjären Lars Rudbergs far hette Peter Borén och tjänade i sin ungdom efter vad släkttraditionerna har berättat som livkusk hos den förnämre greven Fredrik Axel von Fersen på Ljungs Slott, Östergötland. Vid tjuogoåttå års ålder skrevs han in för Ruda gård i Brunneby socken som ryttare vid Överstelöjtnantens skvadron, Kungliga Andra Livgrenadjärregementet, Linköping och tog samtidigt det sägenomspunna namnet Hercules.

När Peter Hercules avled i juli år 1800, antogs sonen Lars som knekt för samma rusthåll – Ruda 30 (Ryttaretorpet). Även han bytte namn till Rudberg (efter huvudgården Ruda). Snart gifte sig Rudberg med Maja Nilsson och de fick sonen Carl Gustav som föddes den 6 september 1805, samma dag som den nyblivne fadern och hans regemente beordrades att marschera till Karlskrona! Där skeppet ”Konung Adolf Fredrik” väntade, för vidare färd till Rügen i norra Tyskland.



Ryttaretorpet Ruda 30 (Ruda Gård), Brunneby, Östergötland

Vid avfärden började Rudberg omgående skriva dagbok, som han sedan fortsatte att skriva. Dess innehåll ger en klar bild av hur de svenska trupperna marscherade kors och tvärs i norra Tyskland under de här åren. Hela första delen påminner ibland om gamle Xenofons första kapitel, där nästan varannan punkt börjar med ett därifrån tågade de. Som indelt soldat visade Rudberg också sitt intresse för jordbruket. Han studerade uppmärksamt hur gårdarna var byggda, jordens sätt att brukas och vilka redskap man använde. I Rudbergs kommentarer kan man också tydligt läsa att han inte alltid gillade vad han såg.

När jag på 1990-talet började släktforska, föll tankarna på dagboken, tryckt i faximil med författarens skrift in extenso. Med titeln ”*Annotationsbok för år 1805 och de följande årens fältresa till Tyska länderna, samt under fångenskapen*”.

Det var så det började, nu skulle förfaderns dagbok renskrivas och språket moderniseras. Så småningom blev det en bok, min första!

Under mina många besök på Krigsarkivet letade jag i rullor och gamla handlingar efter fakta kring Lars Rudberg, hans regemente och det pommerska kriget. I en kartong innehållande diverse krigshandlingar fann jag bl. a. Rudbergs anteckningar avskrivna och häftade i folioformat. Inte nog med det, jag gick vidare med målet att utröna hans förfaders och efterlevandes liv och ta reda på mer om denne märklige soldat.

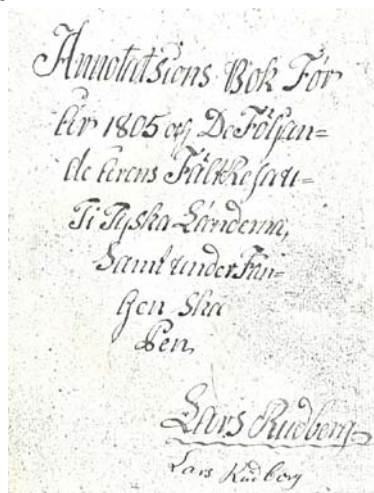
Hösten 1999 företog jag en resa i fädrens spår och besökte Ljungs slott, där Rudbergs far tjänstgjorde tills han skrev in sig som ryttare vid överstelöjtnantens skvadron. Färden gick vidare till Ruda gård, Brunneby, där Rudberg föddes och bodde i ett halvt sekel. Samt till Kungs Norrby där han senare i livet var torpare. Otroligt vackert belägna ligger de som pärlor vid Ljung- och Norrby sjön, där de utgör en gammal naturlig vattenväg mellan Roxen och Boren, som genom Motala ström rinner ut i Bråviken. Under min färd över den höstvackra östgötslätten ”berusades” jag vid tanken på att finna det gamla Ryttaretorpet. Tänk att få beträda den jord som denne märklige soldat brukade när han inte var ute i krig!

Rudbergs annotationsbok består av en tjock bunt pappersark mycket pryddligt skrivna, men illa medfarna av alla strapasur i ur och skur, inlindade i ett brett läderband. Enligt sed går boken i arv till äldste sonen i varje led.

Tack vare min fars förutseende att låta trycka boken i ett fåtal exemplar blev det möjligt, att efter bästa förmåga tolka och skriva ner hans anteckningar enligt dagens språkbruk. Rudbergs handstil är mycket jämn, raderna raka och skrivna med bläck, blott ett par överstrykningar förekommer i hela boken. Den östgötska dialekten som framträder här och där, är omisskännlig.

Allt eftersom insåg jag vikten av att ta med delar av den samtida historien. Hur var det att leva på 1800-talet, vad betydde Pommern för vårt land? Kunde inte det vara av intresse, lika väl som militära fakta och förklaringar. För att få en helhetsbild, fann jag också att händelserna omkring det snöpliga tillfångatagandet i Lûbeck hösten 1806, sett ur andras ögon var av betydelse. Likaså soldat-, officers- och regementslivet. ”Av bara farten” föll det sig naturligt att fortsätta i Rudbergs spår för att ta reda på mer om hans, kompaniets och regementets förhållanden efter hemkomsten.

Rudbergs berättelse återges med en försiktig modernisering av språket. Brev och skrivelser återges i de flesta fall med modern stavning. Här följer ett litet smakprov ur Rudbergs ”Annotationsbok”, som bl. a. handlar om tillfångatagandet i Lûbeck. Samt när Rudberg och hans kamrater beordrades paradera för Jean Baptiste Bernadotte (prinsen av Ponte Corvo sedermera Karl XIV Johan) på torget i Lûbeck:



Kriget nära, kanonbuller och eldslågor – tillfångatagandet

Den 2 – 13 november 1806, Lauenburg – Ratzeburg – Lübeck, ca 8 mil

”Vår fruktan för fransosen som almackerade¹ så grueligen i övre Sachsen och fick Preussens förnämsta armé nedlagda. Därför tog vi oss genast an vakthållningen och hade gardet berett med fullaste stränghet. Vi tilldelades också mera ammunition som var vanligt², för nu visste vi vad som väntade oss. Inte heller fick vi en enda minut ledigt, detta fortsatte till den 2:a november, då vi gick därifrån kl.6 på morgonen. I våra tankar fanns Stralsund och Sverige, när vi i stället fick order att marschera de 5 milen till Ratzeburg. Där fick vi endast njuta en kort vila över natten eftersom krigslågorna brann med full fart och lyste upp himlen runt omkring oss. Tidigt på morgonen den 3:e gick vi därifrån 3 mil till staden Lübeck. Stunderligen osäkra för fiendens anträffande utanför staden, vid Lübeck voro vi en god stund försänkade under vilken laddning kommenderades i tanken att med våld bryta oss in uti staden, men slutligen var det upplåtit och vi marscherade in genom portarna. Där vi måste göra halt en god stund och fick ligga och vila på gatan, under tiden som det iordningställdes inkvartering för oss. Vårt läger visade sig vara mycket bra, men vi vågade inte vila och sova med säkerhet på natten utan att fältvakter, genast fick placeras ut”.

”Parad för Prins Bernadorff”

”På morgonen den 4:e hördes till att börja med ingenting, det enda som hände var att några av våra mannar kommenderades att lossa lasten som fanns ombord på skeppen, eftersom dessa senare skulle användas för att ta oss till Stralsund. Vid middagstiden kom det order om att vi alla skulle gå ombord, vi gick således genast ned till stranden, där skeppen låg. Det visade sig emellertid att vi inte kunde gå ombord på grund av att lossning av lasten alltjämt pågick, utan vi fick vänta hela dagen. På kvällen fick vi till sist gå ombord, trots det låg vi ändå kvar till den 5:e november. På morgonen kom preussarna till Lübeck med en hel armé och fransosen var kort efter dem. Om natten hördes skotten från många kanoner avfyra runt omkring oss, och natten mellan den 6:e och 7:e intar fransmännen³ Lübeck. När vi var ungefär 1 mil därifrån, började vi förstå vilken olycka som vi var på väg emot. När vi framemot morgonen den 7:e siktade buter⁴, så var redan en del av våra kamrater blottställda mitt i krigslågorna, fullt krig rådde. Samma morgon fortsatte vi vår färd uppför floden (Trave), men vår ovän förspillde ingen tid utan tog tillfället i akt. Vi visste således inte ordet av förrän kanonkulorna började bombardera våra skepp, efter trenne kanonskott var vi förlorade! Här var inget annat att göra än att blott rädda livet! Och vi måste således bekänna oss besegrade med hjälp av tre apäler⁵. Omedelbart därefter kom en slup med franska soldater, vilka klev ombord på vårt skepp. Ganska snart blev vi satta iland av fransmännen, vilka uppträdde på ett sätt som påminde om björnar eller vargar, de var alldeles vilda! Vem undrar om inte de flestas hjärtan blödde vid åskådandet av detta spektakel! När vi såg oss omkring var vi kringvärvade av fienden, vars utseende för deras manlighet ej det minsta förskräckte oss, men att nu så blottade stå mitt ibland dessa tyranner, som genast angrep oss med våld, för att röva ifrån oss, tog vad vi hade kvar av värde, det var oliderligt. Men att strida för rätten till våra saker var omöjligt, nu hade det också börjat bli mörkt och för den som inte tillät deras mordiska vilja, hade de svärdet i beredskap. Detta skedde 1 mil från Travemünde vid en skogsbacke.

Framemot aftonen tågade vi tillfångatagna från detta olyckliga ställe och fick traska tillbaka till Lübeck igen. Med vilken förskräckelse skådar man inte här de förändringar som skett utanför staden! Där fick vi först se en stor mängd med döda människokroppar, den ena över den andra och strax därefter mötte oss flera tyranner, som genast angrep oss med våld för att röva ifrån oss allt som vi hade kvar i behåll. Till sist tog de också ifrån oss våra kappor som var så omistliga för oss i den begynnande kylan. Men att fäktas för vår sak var alldeles omöjligt eftersom mörkret var då redan för handen och för den som inte ville bifalla deras mordiska vilja, var svärdet genast draget. Såväl utanför som innanför stadsportarna kunde man knappast komma fram för döda människokroppar, kreatur och andra krigsrustningspersedlar.

Äntligen blev vi indrivna uti en kyrka, i detta vårt usla tillstånd flöto våra ögon av tårar över förlusten av den förlorade sällheten, och vi lade då oss äntligen ner på bara stenarna, jag utelämnar med vad hjärtelag vi vilade över den natten. Uti största uselhet vistades vi där i 2½ dag innan vi bekommo det ringaste till livsuppehälle. Sedan fick vi en mark bröd⁶, och en bit färskt kött, som sedan blev vår dagliga spis. Under många olika rykten vistades vi där till den 13 november. Den 10 blev vi beordrade att paradera för någon som kallades prins ’Berna Dorff’, en del sade att det var Bonapartes broder⁷. Men somliga sade att det inte var något annat än en general som han givit den titeln, vilket snarast är troendes”.

Gösta Nordén

Noter

1. Jfr. Almacks = En på sin tid mycket känd sällskapslokal i England uppkallad efter dess förste ägare Almack. Sedan 1765 hölls årliga subskriberade baler, vilka kallades ”almacks” avsedda för fint folk. Kan Rudberg åsyfta dessa societetsbaler. Använder han Napoleons slagfältuttryck där hans armé ”öppnar balen och dansar runt med fienden” som jämförelse? Rudbergs vokabulär imponerar.
2. Nu har man fått rapport om bundsförvanten Preussens nesliga förlust och gör sig beredd för strid.
3. Som dock hårdnackat försvarades av preussarna under befäl av den 62 årige generalen Blücher.
4. Vad som menas med ”buter” har inte varit möjligt att utreda, kan det vara namn på en ort?
5. Fredsappell.
6. Viktenhet till 1857, 1 mark = 233,85 gram. jfr. svenskan: (åker-) mark som ursprungligen var ett storleksmått.
7. Rudberg hade nästan rätt. Bernadotte var gift med Bernadine, Eugénie, Désirée Clary, sidenhandlardotter från Marseille, som varit trolovad med Napoleon. Hennes syster, Julie var gift med Napoleons bror Joseph.

